

בלב הערבה

על שאול טשרניחובסקי

מאמר א . פיסות נהרה

בעצם ההכרזה על תשורת העם למשורר, בעצם הטכס של מסירת התשורה ההיא למשורר, יש בכל זאת משהו מטעה, אפילו משהו צורם. על כל פנים משהו שאינו מדויק. שהרי פשוט, לא אמת הדבר, כי מחרתיים לעת ערב יעמוד העם בירושלים בחגיגות גדולה על רגליו ויגיש תשורה למשורר והוא יהא מחוייב בדיבור של הודייה על החן והחסד שגמלו עמו. האמת היא אחרת במקצת. וכדאי שהכרוניקה, שתבוא לספר על הטכס הזה, תשכיל לספר עליו כאמיתו. שהרי האמת היא בערך כך : מחרתיים לעת ערב יעמוד המשורר על רגליו והוא שיגיש תשורה גדולה לעם, תשורה גדולה ויקרה, הוא יגיש "רק" את כל מפעל-חיו, כשהם מקופלים בעשרה כרכים.

עיקרו של החג אינו, אפוא, במה שהעם הואיל או יואיל לטרוח — בעצם טירחה לטובתו עצמו — בדמי-הוצאה של דפיסה וכריכה וכדומה ; אלא שזכינו בימים אלה של דילדול ואוזלת יד לראות את יצירתו של אחד שרשירה ודגול בכינוסו. כי עתה, עם המאורע הזה, עם עשרת הכרכים תתבלט דמותו לכל קורא בכל שיעורו, תיחרת בהשלם-מהותה וטיבה. האיש יראה כשהוא משוטט בכל דרכיו וצידי-דרכיו, בכל שביליו ומשעוליו המתפתלים אילך ואילך, אם גם סופם שהם יוצאים ללמד על הקו האחד, קו התגבורת. הרי כל הדרכים ההם אינם אלא נסיונות שונים להגיע אל עצמו, להביע את עצמו. על כן יש להבין, כי לא לבד מחצית הכרכים, שנולדו מרוחו, הגיונו ורחשו, הם עדות מובהקה למאמצי-היצירה להביע את עצמו בכל אפשרויות הביטוי, לפי שורש הנשמה שלו, מאמצים שכל כמה שהם מוסיפים והולכים הם מרחיבים את כלי קיבולו של כוח-הביטוי שלנו ויכולתו בכלל ומדברים לה לשפתנו תחומים גדולים של מראה-עיניים והלך-נפש. לא לבד יצירות המקור יוצאות ללמד עליו, אלא גם מחצית הכרכים של מעשה-התרגום. אלה נכסי-עמים ויוצריהם שנתלכשו בלבושה של שפתנו ונעשו קניינים לה, לא לבד שהם יוצאים ללמד על כוחו של המשורר, שהשליך על עצמו את

על שאול טשרניחובסקי

המשורר הרב ויצא וכבש לנו כמה מיצירות המופת, ולא לבד סגולתו לאחוזו ביד מאומנה. בכלי לשון נבחנת כאן, אלא כוחו לחיות בתוך השירה הזאת, כוחו ליהנות הימנה ולהנות בה הנאה שאינה נקנית אלא מתוך שהשירה הזאת היא לו קרקע הריזוננס למהותו שלו, היא האוויר היפה לרוחו. בדור של תעשיית תרגומים, של קבלנות בתרגומים עמידתו של המשורר, שאינו בורר לעצמו אלא את הגדול, המנומנטלי, הקרוב לו בשורשי-הנפש, עמידה של חמדה היא.

היו כבר כמה וכמה נסיונות בהערכה מקיפה של מהות יצירתו ונשמעו כבר כמה וכמה פירושי דיוקן. עשרת הכרכים מחייבים חידושה של ההערכה, תיקונה ומילואה. עם עשרת הכרכים, שהמשורר מגישם עתה תשורה לעם, חייבים גם ממשי דיוקנאות להתעורר, להאיר שבילי היצירה, למצות מה צד-המהפכה או החידוש הגדול, ומה צד-ההמשך הנשפע. מה עיקר ומה טפל לעיקר, מה שורשים ומה פרוגרמה בלבד. אמת, שמהלכים כבר כמה מטבעות של הערכה, כמעט פיר-סות — משורר היוונות, משורר האלילות, משורר הברדיצ'בסקאיות, משורר העבור דח וכדומה — אך עתה יפה היא הדיקה.

תור עשרת הכרכים מניחים בקעה רחבה לכך. כי טוב עשו הטורחים במפעל התשוב הזה, שלא צימצמו אותו על מעשה ברירה, שכן לא לבד הפסגות אלא גם החגסים מלמדים הרבה. לא לבד שיא-יהיכולת, כי גם בשדה ההתגוששות של היצירה אי אתה עומד על טיבו של הלוחם מתוך בחינת-הריקורדים בלבד וכשם שאנו למדים, דרך משל, מ"חתונתה של אלקה" כך אנו למדים מפרקי-הפרוזה, אנו למדים על נסיונותיו של שנים להביע עצמו בכמה דרכים, בדרך אחד אנו רואים אותו בגאותו, בדרך אחר הוא נראה לנו בזוטו וכך אנו באים בסודו שלו. ואפילו ילקוט-זכרונות שלו על מאורעות ואישים, דרך הגבתו על חזיונות החיים, מוסיפים איזה קו לתמונה.

קבים של יופי, שפעת אור על הנוף, האדם, המעשה, סולם מעלות מגוון של ביטויי התרגשות והלך-נפש, ובייחוד מראה שקופה של הסתכלות משובבה — הם שנאצרו בעשרת הכרכים והם עומדים עתה ברשות הרבים כאותה הבאר, שמימיה הבהירים מרמזים בטוב טעמם ועינם הצלול לעוברי הדרכים, המיוגעים מאבק-החיים ומחומרות החולין. הם עומדים עתה ברשות-הרבים כדי לשמש את הרבים בפיקוח עיניים ובפיקוח-הנפש. דף-דף יוכל הקורא לא לבד לחזור ולחיות את פרשת חייו הפנימיים של אחד דגול דק-חושים ונאצל הרגשה וזורע יופיו מלאו חופניים, אלא גם לעלות עמו שלב-שלב, בדרך הכיבוש של יכולת ההבעה, בדרך הכיבוש של הלבשת הרעיונים והרגשים, בדרך הכיבוש של הבעת עצמו. כי הכיבושים לא היו לו למשורר זכייה בפרס, שירדה כרוכה בסגולתו, הם ניקנו במידה מרובה של מסירות, בשקידה על שיפורי מכחול והתאמ-גוונים. והתבוננות בבית-היוצר של המשורר — תורה גדולה היא, ואפילו מוסר השכל נעלה.

ובאחרונה הערה קטנה, למשורר: על שערם של עשרת כרכיך כתוב "כתבי שאול טשרניחובסקי", ודוק: לא "כל כתבי". חסרונה של המלה מחייב. כי

בלב הערבה

בעצם שנות־היציירה אתה עומד. החשבון לא נשלם. סיכום של שלבים הוא ולא של הסולם כולו. סיכום של שלבים, לא פחות, אבל גם לא יותר. ובקשה קטנה להוצאה שתואיל בחתימת הכרך העשירי לכתוב: המשיך יבוא.

[תשרי תרצ"ב]